

Runas kvalitātes pašnovērtējums un tā saistība ar izņemamo zobu protēžu funkcionālo vērtību

Viktorija Artjomenko¹, Kristīne Broka², Aldis Vidžis¹,
Ilze Blūmentāle³, Vinita Cauce⁴

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Zobu protezēšanas katedra,

² Doktora studiju programma "Medicīna",

³ Rehabilitācija katedra, studiju programma "Audiologopēdija",

⁴ Fizikas katedra

Ievads. Mutes dobuma izmaiņas sakarā ar zobu zaudējumu un protezēšanu var ietekmēt runas kvalitāti un saprotamību. Ir novērots, ka izņemamo zobu protēžu funkcionālā vērtība (balsts, retensija, stabilitāte) ir cieši saistīta ar pacienta runas kvalitāti, bet nav apskatīta tās saikne ar pacienta runas funkcijas pašnovērtējumu.

Darba mērķis. Noskaidrot pacienta runas kvalitātes pašnovērtējuma saistību ar izņemamo zobu protēžu funkcionālo vērtību, kā arī salīdzināt pacienta un audiologopēda novērtējumu.

Materiāls un metodes. Iekļauti 100 pacienti: pētāmajā grupā – 50 pacienti ar izņemamām zobu protēzēm un 50 respondenti – kontroles grupā. Runas kvalitātes izvērtēšana veikta pēc Latvijas Audiologopēdu asociācijas apstiprināta protokola. Izņemamo zobu protēžu funkcionālā vērtība noteikta, izmantojot literatūrā pieejamu protokolu [Knipfer, 2012]. Anketēšanas rezultātā tika savākti pašnovērtējuma dati. Datu statistiskā analīze: aprēķināta mediāna un starpkvartiļu amplitūda, biežums un procenti. Grupu salīdzināšanai kvantitatīviem datiem izmantots Manna–Vitnija (*Mann-Whitney*) U tests, kvalitatīvajiem datiem – χ^2 un Fišera tests. Izmantots nozīmīguma līmenis $\alpha = 0,05$. Datu apstrādei izmantota programma *MS Excel* un *SPSS 20*. versija.

Rezultāti. Tika analizēti 500 runas paraugi un izvērtētas 85 izņemamās zobu protēzes. Protēžu funkcionālā vērtība 22 (44%) pacientiem novērtēta kā neatbilstoša un 28 (56%) – kā atbilstoša. Statistiski ticami atšķiras ($p < 0,001$) protēzes nēsāšanas mediānais ilgums funkcionāli neatbilstošo protēžu grupā – 5,5 (4,0–10,0) gadi, un funkcionāli atbilstošo protēžu grupā – 0,5 (0,2–1,0) gadi. Neprecīzu skaņas izrunu audiologopēdi konstatēja 16 (32%) respondentiem no pētāmās grupas, kas ir 3,5 reizes biežāk nekā kontroles grupā (95% CI 1,2; 9,8, $p = 0,016$). No tiem 9 (40%) pacientiem bija neatbilstošas protēzes un 7 (25%) – atbilstošas protēzes. Runu kā sliktu novērtēja 9 (41%) respondenti ar funkcionāli neatbilstošām protēzēm, viens (4%) respondents ar funkcionāli atbilstošu protēzi un viens (2%) no kontroles grupas ($p < 0,001$). Runas kvalitātes pašnovērtējums un audiologopēda novērtējums saskanēja 20 (71%) gadījumos pacientiem, kuri lietoja atbilstošas protēzes, 12 (55%) gadījumos – pacientiem ar neatbilstošas funkcionālās vērtības protēzēm un 43 (86%) gadījumos – kontroles grupas respondentiem ($p < 0,001$). Runas kvalitāti augstāk nekā speciālisti vērtēja 7 no 8 no respondentiem ar izņemamām atbilstošas kvalitātes protēzēm, kuru runas kvalitātes vērtējums nesakrita ar speciālista vērtējumu.

Secinājumi. Izņemamās zobu protēzes funkcionālā vērtība ir saistīta ar tās lietošanas ilgumu. Pacienti ar funkcionāli atbilstošām izņemamām zobu protēzēm objektīvais un subjektīvais runas kvalitātes vērtējums sakrīt. Nesakrīšanas gadījumos pacienti savas runas kvalitāti vērtē augstāk nekā speciālisti. Pacientu subjektīvais vērtējums ir saistīts ar pieredzi: pēc zobu zaudējuma runas kvalitāte ir būtiski samazināta, bet pēc protezēšanas tā uzlabojas. Pacienta runas kvalitātes pašnovērtējums ir cieši saistīts ar izņemamās zobu protēzes funkcionālo vērtību.